

BRASIL: L'ATAÇ A L'EDUCACIÓ PÚBLICA A TRAVÉS DE LA PERSECUCIÓ DELS EDUCADORS

Per Fátima da Silva

El cop jurídic, parlamentari i mediàtic de 2016, que separà del poder la presidenta Dilma Rousseff legítimament elegida en els comicis brasilers del 2014, va interrompre un cicle de governs democràtics i populars inaugurat pel president Luís Inácio Lula da Silva i instaurà en el país el retorn a les polítiques neoliberals de retirada dels drets laborals i retallades pressupostàries en les àrees socials, colpejant amb força l'educació pública.

Des de llavors, els atacs a l'educació pública brasilera tenen lloc per diferents fronts, essent els principals l'asfíxia financera del sector, aplanant el camí per a polítiques de mercantilització i privatització, i la persecució als educadors, amb la destrucció de la seva imatge davant la societat. Aquest article abordarà els elements més actuals d'aquesta segona dimensió que arrasa amb el país en un context de govern neoliberal en l'economia i extremadament conservador en els costums, pel fet d'estar dominat per segments de matriu de religions evangèliques pentecostals en la política.

Des de les darreres eleccions de 2018, en què l'actual president Jair Bolsonaro sortí elegit, creix amb força l'agenda política, en primer lloc, de la militarització de les escoles i, en segon lloc, d'atacs sense precedents a la imatge del professor. El primer aspecte té a veure amb el fet que el president és un militar reformat d'origen i que el govern, inclòs el Ministeri d'Educació –MEC-, ha estat ocupat per diversos mili-

tars de carrera en llocs clau de gestió, havent-se creat fins i tot una conselleria de foment de la política de militarització de les escoles en l'estructura del MEC.

De forma paral·lela, en segon lloc però no menys important, els actuals ocupants del Govern central brasiler són defensors a ultrança del projecte al qual anomenen "Escola sense Partit", nom que dissimula la seva real intenció de perseguir i imposar mordasses al lliure exercici del magisteri. Per primera vegada en el Brasil, han elegit els educadors com a enemics del país, i se'ls ha convertit en agents de propaganda política, limitant l'esperit crític inherent a una educació lliure i la imposició en l'ambient escolar de pràctiques de delació i de denúncia contra el professorat.

Els defensors de la Llei Mordassa, articulats al Brasil en un moviment conegut com a "Moviment Escola sense Partit", acusen els docents de cometre abusos en la seva llibertat d'ensenyança i proposen l'aplicació d'una llista de deures per al professorat, un fet que suposa censura, càstig i persecució als ensenyants en l'entorn escolar, cosa que no va ocórrer ni tan sols en la dictadura civil-militar brasilera de 1964.

La Llei Mordassa es basa en conceptes i criteris polítics, socials i pedagògics diametralment oposats als establerts per la Constitució Federal Brasileira de 1988 i per la Llei de Directrius i Bases de l'Educació Nacional (LDB, Llei 9.394/1996), que tenen la gestió democràti-

ca i el pluralisme d'idees com a pilars fonamentals de l'educació formal al Brasil.

Aquest projecte educatiu que ara s'intenta imposar al país és el d'una escola en què els valors humans i científics i l'exercici de la crítica es deixaran al marge per donar lloc a un camp d'ensinistrament de mà d'obra barata i servil. Una escola en la qual es prohibeix dir als éssers humans que ells tenen drets. Es tracta, cal dir-ho, d'un projecte tàcitament dominat en gran part per sectors de les esglésies evangèliques que, no de bades, recolzaren en la seva ampla majoria la candidatura de Jair Bolsonaro en l'època de les darreres eleccions presidencials del país.

Es tracta d'una proposta d'escola que fomentarà tota casta de prejudici, de fanatisme religiós, el masclisme, el racisme, la manca de civilitat i de solidaritat en general, així com la violència contra les treballadores i els treballadors de l'educació. Es revela, en fi, com una proposta que prima per damunt de tot l'ensinistrament social i la inserció dels joves pobres en la part inferior de les professions menys valorades del mercat laboral.

Per altra banda, les experiències de militarització a les escoles brasileres proliferen arreu del país, en tots els estats de la Federació, com un esforç de la política duta a terme pel Ministeri d'Educació de Bolsonaro. Aquestes experiències de militarització generen situacions de malestar físic en els estudiants per mor de la imposició de disciplina d'exercicis militars en l'àmbit de les escoles i, per altra banda, per les ocurrencies de militars que exerceixen el magisteri (sense tenir el bagatge corresponent de recursos pedagògics propis de la formació dels docents), amb maltractaments a estudiants, amb accions reiterades i permanents de violència contra qualsevol desviament respecte de l'ordre imposat.

Tot això en nom d'una presumpta disciplina en l'espai escolar. La militarització de les escoles brasileres, com a projecte polític del Govern de Bolsonaro, s'està ampliant amb molta força tant en la gestió de les escoles com en processos de desenvolupament pedagògic d'activitats escolars, i suposa un greu risc per a la consolidació d'una educació pública, laica i de valors republicans.

Cal ressaltar que la militarització de les escoles troba avui dia una bona acollida en la societat brasilera, en gran part a causa dels alts índexs de violència escolar, que sempre tenen molta repercussió en els grans mitjans del país, encara que aquests no tracten el tema amb tota la seva complexitat. El repte del problema de la seguretat escolar reflexa el problema de la seguretat general en què està immersa la societat brasilera. No assolirem la pau a les escoles si els seus voltants no aconsegueixen reduir els índexs de violència.

Els estudiants amb historial de violència no deixaran de ser violents simplement pel fet d'entrar en el recinte

de les escoles, com per obra de màgia. De la mateixa manera, la dificultat d'aprenentatge de molts dels nostres estudiants no desapareixerà amb els crits i insults proferits contra ells pels policies militars a l'escola, com s'ha tingut notícia a algunes escoles del Brasil.

L'educació, com bé sabem, és una activitat que exigeix paciència i diàleg. Exigeix també l'acollida per part de l'equip pedagògic de l'escola. Els policies militars que passaren a ocupar les escoles militaritzades al Brasil i que no tenen la formació i preparació específiques per a resoldre casos de conflicte escolar suggereixen als estudiants anomenats "problemàtics" que es retirin de l'escola. Òbviament aquesta no és la postura adequada per a casos d'aquest tipus.

Aquest quadre genera una enorme incomoditat en la comunitat escolar i indigna tots els que van confiar l'educació dels seus fills a una institució educativa. Les escoles no són casernes militars! La disciplina militar no serveix a l'educació laica i republicana que vam gosar construir al Brasil fa com a mínim 30 anys – des de la Constitució de 1988 –, quan tingué lloc un ric debat entre especialistes de l'àrea, com educadors, pedagogs, psicòlegs i molts altres.

El gran problema de la militarització al Brasil, llavors, passa a ser l'apropiació de les unitats públiques d'educació a mans de la gestió o lògica militar en el desenvolupament pedagògic. L'educació pública en els estats i municipis brasilers compta amb professionals formats i preparats per a promoure l'educació dels joves, amb carreres de pedagogia i llicenciatures pròpies per a actuar en l'àrea. Tota aquesta estructura disposa fins i tot d'un marc jurídic i normatiu propi en la legislació nacional.

No podem renunciar a una educació pública, gratuïta, amb referència social i laica. Els valors conreats a les escoles no poden ser d'altres, tret que es renunciï a les conquestes històriques de la societat brasilera assolides des de la Constitució de 1998.

És cada cop més fonamental que siguem assertius en la defensa d'un model d'escola i d'educació que respecti i valori les educadores i els educadors, en la seva gran majoria formats en carreres de pedagogia i llicenciatures emparades per la ciència pedagògica. La pedagogia brasilera, que per cert es reconeix en tot el món no només per les aportacions de Paulo Freire, és una ciència ja consolidada i desenvolupada, a l'acadèmia i en el nostre dia a dia escolar, per les millors pràctiques.

No podem ni devem renunciar a la seva defensa, per una escola pública, laica, desmilitaritzada, democràtica i sense mordasses, de cap casta. Per ella lluitem i construïm un sistema educatiu que, malgrat totes les deficiències i limitacions, no es pot deixar perdre per culpa d'aquells que no entenen res d'educació.